

פער המעורבות: ניעות חברתית ופעילות חוץ-קוריקולרית בקרב נוער אמריקני

סיכום ועיבוד: איתי ארצי, עוזר-מרכז הצוות לחינוך בלתי פורמלי

מבוסס על המאמר Snellman, K., Silva, J. M., Frederick, C. B., & Putnam, R. D. (2015). The Engagement Gap: Social Mobility and Extracurricular Participation among American Youth. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 657(1), 194-207.

מחקר זה עוסק בשינויים שחלו במידת ההשתתפות של בני נוער אמריקנים בפעילויות חינוכיות חוץ-קוריקולריות (פעילויות המתקיימות בארצות הברית כחלק מהחינוך הפורמלי כמו חוגי ספורט, מעורבות חברתית קהילתית, מועצת תלמידים ועוד). המחקר מצא כי החל משנות ה-70 של המאה הקודמת הפער בין בני המעמד הבינוני-גבוה למעמד הפועלים בהשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות כגון ספורט או מועדונים קהילתיים הולך וגדל. המחקר מונה מספר תהליכים שיכולים להסביר פער זה: החרפת אי-השוויון בהכנסות, גידול בחלקן של הפעילויות הכרוכות בתשלום יחסית לפעילויות החינמיות ועלייה בחשיבות שהורים מהמעמד הבינוני מייחסים להתפתחות הכישורים החברתיים של ילדיהם. פאטנם ועמיתיו מראים כי המעמד החברתי-כלכלי מנבא את מידת ההשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות, שבתורה מנבאת הישגים חינוכיים ומשכורת עתידית. קשרים אלו יוצרים מעגל שקשה מאוד לפרוץ ואשר מאתגר כל אפשרות לניעות בין-דורית.

באופן מסורתי, מערכת החינוך בארצות הברית אפשרה לכל הילדים הזדמנויות שוות למעורבות אזרחית. עם זאת, בדורות האחרונים הפערים בהישגים חינוכיים בין המעמד הבינוני-גבוה למעמד הנמוך הולכים וגדלים. במקביל יש כיום באוניברסיטאות העלית בארצות הברית יותר ויותר תלמידים בני השכבות הגבוהות מבחינה חברתית-כלכלית. הדיון הציבורי והאקדמי בפערים החינוכיים נוטה להתמקד בזירת בית הספר ובתוצאות מבחנים בינלאומיים כגון TIMSS או PISA אף על פי שמחקרים רבים מראים כי הלמידה בבית הספר אינה הגורם הבלעדי המשפיע על תפוקות התלמידים. נמצא כי קיים מתאם בין השתתפות בפעילות חוץ-קוריקולריות לבין הישגים חינוכיים בשלב מאוחר יותר והכנסה עתידית גבוהה יותר בשוק העבודה (Borghans, Ter Weel and Weinberg 2014).

פעילויות חוץ-קוריקולריות מחזקות תכונות מוערכות שקשה למדוד בשוק העבודה ובאקדמיה כגון סקרנות או שאפתנות. באופן מסורתי פעילויות חוץ-קוריקולריות אפשרו לתלמידים לפתח כישורים "רכים" ולקבץ תלמידים מרקעים חברתיים שונים. השתתפות בפעילויות של ספורט יחידי מעניקה למשתתפים יכולות התמדה ומוסר עבודה ומגדילה את רמת ההון החברתי באמצעות האינטראקציה עם מאמנים ומשתתפים אחרים בפעילויות אלה. בנוסף נמצא כי אתלטים צעירים משיגים ציונים גבוהים יותר במבחנים בבית הספר, יש להם שיעורי נשירה נמוכים יותר מהממוצע, ושיעורי הקבלה שלהם ללימודים אקדמיים גבוהים יותר.

לפעילויות חוץ-קוריקולריות מאורגנות יש השפעה מעבר לתכונות אישיות ולהישגים חינוכיים. נמצא כי קיימת זיקה בין פעילויות חוץ קוריקולריות להשתתפות פוליטית ואזרחית ולבריאות פיזית ונפשית בשלבים מאוחרים יותר של החיים. באופן אמפירי, קוסטס (Kosteus, 2010) מצא כי השתתפות במועדונים חברתיים או בפעילויות ספורטיביות משפיעה על ההכנסות העתידיות במידה שווה ליותר מחצי שנת השכלה. כן נמצא כי מי שמילא את תפקיד הקפטן בענפי ספורט קבוצתי או מילא תפקידי מנהיגות במועדונים חברתיים נוטה לקבל תפקידי ניהול ומשכורות גבוהות יותר מאחרים.

בעיקרון בתי ספר צריכים לאפשר לכל התלמידים פעילויות חוץ-קוריקולריות. בפועל יש בעשורים האחרונים פער הולך וגדל בין ההשתתפות של בני המעמד הבינוני בפעילויות אלה לבין זו של תלמידים השייכים למעמדות נמוכים יותר. פאטנס ועמיתיו טוענים כי כל יזמה שמטרתה הגברת הניעות החברתית חייבת להביא בחשבון פעילויות חוץ-קוריקולריות. כדי להדגים קשר זה הם מציגים ניתוח סטטיסטי המבוסס על מסד נתונים הכולל הישגים חינוכיים של ארבעה מחזורי לידה בין 1964 ל-1986. הנתונים מצביעים על פער שהולך וגדל החל משנות ה-90: יותר ויותר מבני המעמד הבינוני משתתפים בפעילויות חוץ-קוריקולריות, אולם בהשתתפות של בני המעמד הנמוך בפעילויות אלה חלה החל משנות ה-90 ירידה. ממצא זה צריך להדליק נורה אדומה אם חושבים על ההשלכות שלו לעתיד. אם הפערים ימשיכו לגדול באותו קצב, החברה האמריקאית תהפוך למקוטבת יותר מבחינה כלכלית: בני המעמד הבינוני יהיו פעילים ומעורבים יותר מבחינה אזרחית וחברתית ואילו בני המעמדות הנמוכים יותר יהיו מנותקים.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שהפער בהשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות של תלמידי כיתה י"ב בקרב הרביעון העליון והתחתון של ילידי 1954 עמד על כ-6%. לעומת זאת, בקרב ילידי 1986 הגיע הפער הזה לכמעט עשרים אחוז. ממצא נוסף מצביע על גידול בפער המעמדי בין הרביעונים בדיווח על נטילת תפקידי הקפטן בפעילויות ספורט קבוצתיות. בקרב ילידי 1954 הפער בין הרביעון העליון לתחתון עמד על כ-7%, ואילו בקרב ילידי 1986 הפער הגיע ל-15%.

פאטנס ועמיתיו מסבירים את הגידול בפער בהשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות בכמה גורמים. ראשית הם מקשרים את התופעה לגידול באי-השוויון בהכנסות. למשפחות עשירות יש יותר כסף וזמן להשקיע בחוגים של ילדיהן. לא רק שהמשפחות העשירות הן כיום עשירות יותר מבעבר, הן גם משקיעות חלק גדול יותר מהוצאות משק הבית בחוויות החינוכיות של ילדיהן. במחקר המבוסס על נתונים מסקר הוצאות משק בית בשנים 1997–2006 בארצות הברית נמצא כי משקי בית מהחמישון העליון משקיעים כ-3 אחוזים מסך הוצאותיהם על חינוך וקריאה בהשוואה לאחוז אחד בחמישון התחתון. במספרים אבסולוטיים, בחמישון העליון משקיעים פי 24 בחינוך וקריאה בהשוואה לחמישון התחתון (Kaushal, Magnuson, and Waldfogel, 2011). באופן מפתיע, הורים מכל המעמדות החברתיים-כלכליים בארצות הברית הגדילו את השקעתם בספרים, בשיעורים פרטיים ובחוגי אמנות וספורט בהשוואה לבער. זאת ועוד, הורים עשירים שהם בעלי השכלה אקדמית מבלים עם ילדיהם בממוצע כשש שעות יותר בשבוע מהורים בעלי השכלה תיכונית. בזמן הזה ההורים משחקים עם ילדיהם או לוקחים אותם לגני שעשועים, מוזיאונים או פעילויות חינוכיות מאורגנות.

מדוע הורים מהמעמד הבינוני-גבוה בוחרים להשקיע משאבים בפעילויות חוץ-קוריקולריות? פאטנס ועמיתיו מסבירים זאת בשינויים במבנה הכלכלה האמריקאית ובקשיי הקבלה למוסדות יוקרתיים להשכלה גבוהה. בכלכלת הידע שבה אנו חיים, מי שמצליח להתקבל למוסד יוקרתי כמעט מבוטח לעצמו חיים בטוחים במעמד הבינוני. לעומת זאת, עבודות צווארון כחול מציעות כיום משכורות נמוכות יותר וביטחון תעסוקתי מעורער יותר מבעבר. מגמות אלה מביאות להחרפת התחרות בהרשמה למוסדות יוקרתיים. לשם המחשה, פחות מעשרה אחוזים מהנרשמים לאוניברסיטאות של שיקגו וסטנפורד בשנת 2013 התקבלו בסופו של דבר ללימודים במוסדות אלו. כדי לשפר את סיכויי הקבלה של ילדיהם, הורים מהמעמד הבינוני משקיעים יותר ויותר זמן וכסף בפעילויות חינוכיות בגילי הילדות המוקדמת, מתוך אמונה שאלה גורמים לקורות החיים של ילדיהם להיראות 'מדידים יותר', אפיון שעשוי לשפר את סיכויי הקבלה שלהם לאוניברסיטאות יוקרתיות ולהגביר את סיכוייהם להצלחה כלכלית וחינוכית בעתיד (Ramey and Ramey, 2010).

בידול מעמדי בשכונות עלול להחריף את אי-השוויון בהשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות. פעילויות כגון שחייה תלויות במתקנים שגם אחרים משתמשים בהם מפני שהימצאותם של מתקנים כגון בריכת שחייה תלויה לעתים בבחירה וביכולת הכלכלית של קהילות. משתמע מכך שכאשר הפערים החברתיים-כלכליים מתרחבים, גם הפערים בחשיפה לפעילויות חוץ-קוריקולריות גדלים. גם לבחירת בית הספר יש השפעה על ההשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות. בשעה שבחלק מבתי ספר שבהם לומדים תלמידים ממעמד נמוך מבטלים פעילויות חוץ-קוריקולריות, בבתי ספר של המעמד הגבוה כמות הפעילויות החוץ-קוריקולריות המוצעות לתלמידים כפולה מבבתי הספר של המעמד הנמוך. כאשר בתי ספר רבים נדרשים לקיצוצים תקציביים, הם נוטים לתעדף פעילויות לימודיות שמכונות למבחנים ומקנות 'מיומנויות ליבה' על פני פעילויות חוץ-קוריקולריות. כתוצאה מכך הורים נדרשים לקחת חלק גדול יותר במימון פעילויות חוץ-קוריקולריות.

לסיכום ניתן לומר כי באופן מסורתי פעילויות חוץ-קוריקולריות נתפסו כאמצעי להעשרת המרחב הציבורי על ידי הפיכת ילדים למנהיגים ולאזרחים הלוקחים חלק פעיל בשלטון דמוקרטי ומצמצמים פערים חברתיים וכלכליים. מטעמים אלו פעילויות חוץ-קוריקולריות היו חלק מובנה בתכנית הבית-ספרית ותרמו לשגשוגה ואחדותה של האומה האמריקאית, מכיוון שההשקעה בפעילויות אלה נתפסה כאינטרס ציבורי. עם זאת, התכווצותן של הרשתות החברתיות של הילדים וצמצום ההוצאה הציבורית על פעילויות חוץ-קוריקולריות העבירו את מימון הפעילויות לתחום אחריותם של ההורים. מגמות אלו מביאות ל"הפרטת הילדות" בארצות הברית, כך שרווחתם של ילדים הופכת לעניין של הוריהם בלבד.

פעילויות-חוץ קוריקולריות נתפסות לעתים כפחותות ערך ביחס למיומנויות הליבה שבית הספר מקנה. למרות זאת מחקרים מראים כי לפעילויות חוץ-קוריקולריות חשיבות מכרעת בקביעת סיכויי החיים של ילדים בקבלה למוסדות השכלה גבוהה ולשוק העבודה. לילדים מרקע חברתי-כלכלי נמוך פעילויות חוץ-קוריקולריות יכולות להעניק כישורים חברתיים וחשיפה לרשתות חברתיות שיאפשרו להם להתקדם בסולם החברתי-כלכלי ולעודד מעורבות אזרחית ופוליטית במקום בידוד חברתי וחוסר בפעילות פוליטית ואזרחית.

הפערים החברתיים-כלכליים בארצות הברית הולכים ומתרחבים עד כדי סיכון אידאל שוויון ההזדמנויות האמריקאי. כאשר פערים אלה יוצרים פערים מעמדיים בהשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות, מתפתחת בעיה חברתית ראשונה במעלה. הפערים יוצרים הבדל עצום בין תלמיד ממעמד הביניים שמגיע לשוק העבודה מצויד בכישורי מנהיגות ועבודת צוות לעומת בוגר ממעמד הפועלים שחסר את היכולות הללו ולכן יתקשה מאד לשפר את מיצבו החברתי-כלכלי. לפיכך, לאור החשיבות הרבה המוקנית בארצות הברית לאידאל שוויון ההזדמנויות, פאטנם ועמיתיו קוראים לצמצם בדחיפות את פער ההשתתפות בפעילויות חוץ-קוריקולריות.

מקורות:

Borghans, Lex, Bas Ter Weel, and Bruce Weinberg. 2014. People skills and the labor-market outcomes of underrepresented groups. *Industrial and Labor Relations Review* 67 (2): 287–334.

Kaushal, N., Magnuson, K., & Waldfogel, J. (2011). How is family income related to investments in children's learning? In G.J. Duncan & R.J. Murnane (Eds.), *Whither opportunity? Rising*

inequality, schools, and children's life chances. New York, NY: Russell Sage Foundation & Spencer Foundation, (pp. 187-206).

Kosteas, Vasilios D. 2010. High school clubs participation and earnings. Working Paper Series. Social Science Research Network. Available from <http://ssrn.com/abstract=1542360>.

Ramey, Garey, and Valerie A. Ramey. 2010. The rug rat race. *Brookings Papers on Economic Activity* 41:76–129.